

Ramón de Basterra (1888-1928) Poet spaniol originar din Țara Bascilor. Carieră diplomatică la Vatican, în România și Venezuela. Atașat diplomatic al Ambasadei Spaniei la București (1918-1921). A publicat poezie, eseuri și teatru, fiind mult apreciat în cercurile literare ale vremii. Reflecțiile sale au drept punct de plecare un gen de filosofie a naționalității, foarte în vogă în epocă.

Ramón de Basterra, *Opera lui Traian*

© Mariano Martín Rodríguez, pentru Studiul introductiv

© 2011, Institutul European Iași, pentru prezenta ediție în limba română

INSTITUTUL EUROPEAN

Iași, str. Grigore Ghica Vodă nr. 13, 700469, OP. 1, C.P. 161

www.euroinst.ro; euroedit@hotmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BASTERRA, RAMON DE

Opera lui Traian / Ramón de Basterra ; trad.: Oana Presecan; studiu introductiv: Mariano Martín Rodríguez. - Iași: Institutul European, 2011
ISBN 978-973-611-752-7

I. Presecan, Oana (trad.)

II. Rodríguez, Mariano Martín (pref.)

94(498)

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMANIA

RAMÓN DE BASTERRA

Opera lui Traian

Traducere din limba spaniolă și note de Oana PRESECAN

Studiu introductiv de Mariano Martín RODRÍGUEZ

INSTITUTUL EUROPEAN

2011

Cuprins

STUDIU INTRODUCȚIV	
RAMÓN DE BASTERRA ȘI ROMÂNIA	/ 7
PROLOG	
AMINTIRI ÎN PIATRĂ	/ 81
Capitolul I ROMÂNIA VECHE	/ 101
Capitolul II PERSPECTIVA UMANĂ	/ 135
Capitolul III ROMÂNIA NOUĂ	/ 191
Capitolul IV LA ȘES, ÎNTRE DUNĂRE ȘI MARE	/ 227
Capitolul V ROMÂNIA MARE	/ 255
<i>Anexe</i>	/ 311

¹ „Tu nu uita să conduci seminții cu puterea, romane/Asta ți-i arta, a da tuturor legiurile păcii./A ocroti pe supuși și-a înfrânge pe mândri cu arma.” *Eneida*, cântul VI, v. 851-853. În românește de D. Murărașu, București, ESPLA, 1956, p.158. Basterra a citat greșit textul latinesc. Originalul Eneidei spune după cum urmează: *Tu regere imperio populos, Romane, memento/(hae tibi erunt artes) pacique imponere morem,/parcere subiectis et debellare superbos.* (n. tr.)

² Elegia îi aparține poetului și istoricului spaniol Rodrigo Caro (1573-1647), cu titlul original *A las ruinas de Itálica*. (n. tr.)

³ Aquí nació aquel rayo de la guerra,
 Gran padre de la Patria, honor de España,
 Pío, felice, triunfador Trajano,
 Ante quien muda se postró la tierra
Que ve del sol la cuna.

⁴ Coloană de marmură îmbrăcată în bronz. Toate distanțele din imperiu erau calculate pornind de la acest punct. (n. tr.)

⁵ „Cel mai aproape de-al meu cioc făcuse/să nu-și mai plângă pe-al ei fiu vădana; /el știe-acum ce-amar lui i s-aduse/că n-a urmat pe Crist, prin cunoștința/și-a dulcii vieți de-aici și-a cei opuse”. *Divina Comedie, Paradisul*, cântul XX, v. 44-48. În românește de George Coșbuc, București, Prietenii Cărții, 2001, pp. 158-159. (n. tr.)

Capitolul I

ROMÂNIA VECHIE

Ținutul de la Soare-Răsare

Traian, tu, prea cucernic, biruitor, ferice,
 În fața ta s-a înclinat *pământul mut*,
*Ce soarelui i-e leagăn, cum se zice*¹.
 (Elegie închinată ruinelor din Italice)

Trenul se mișca, prin beznă, în țara sculptată pe columna lui Traian; în timp ce străbăteam Orșova, pe atunci graniță austriacă, o strălucire timidă a încoronat umbra unui munte. Cântecele cocoșilor își pierdea răbdarea, cerând sosirea zorilor.

Stăteau treaz în vagonul fără lampă, așteptându-le și eu, și cercetând cu ochii minții regatul de care mă apropiam, rememorându-mi ciudatul contur al hotarelor de dinaintea Marelui Război, ce imita forma unei potcoave sau, mai degrabă, fruntea unei cornute, așezată pe malul Mării Negre, din care țâșneau două coarne către uscat. Se știa prea-bine că acest contur nu cuprindea întreaga seminție românească. Dacă hotarele le-ar decide sângele și nu politica, forma de semilună a hărții acestei nații s-ar transforma în lună plină. Cei o sută de mii de kilometri pătrați și cele șapte milioane de locuitori, din ultimul pătrar, ar deveni trei sute de mii și cincisprezece milioane, în luna plină, fiindcă poporul român formează în jurul Carpaților o împrejmuire sau un cerc aproape perfecte.

Idealul de a închide arcul aruncase de curând România liberă în război, pentru a o elibera pe cealaltă, captivă. Defecțiunea Rusiei provocase însă un dezastru în tabăra

română. Trupele germano-maghiare ocupaseră Muntenia și Dobrogea și stăpâneau Transilvania. Conducerea regală se refugiase pe un petic din pământul fostului principat al Moldovei: Regele și Guvernul locuiau la Iași.

Am făcut cunoștință, așadar, cu o Românie foarte împuținată.

La Vârciorova zorii s-au revărsat, dând la iveală una din cele din urmă dimineți ale lui mai 1918. Soarele, politicos, mi-a prezentat atunci o țară cu dealuri verzi și line; era, așa cum bine îl numește nemuritoarea elegie andaluză, „pământul ce soarelui i-e leagăn”. Peisajul era însă străjuit de invadator. Treceam pe lângă grănicerii nemți atent echipați, aflați în rigolele întinse de-a lungul drumului, și pe lângă santinelele austriece, care își potriviseră la chipiu un buchețel de verdeață. La orizont, printre întinderi văluroase, Dunărea își dezvăluia maiestuosul curs nămolit, întrezărit prin crăpătura colinelor.

Casele sătenilor răsăreau în pâlcuri fricoase, înfruntând împreună singurătățile; erau atât de mici, încât se puteau lua la întrecere în dimensiuni cu cele din Japonia. Fiecare părea a săpa câte o groapă dedesubtul pereților, adăpostind viața sub pământ, precum în sudul mediteranean. Erau pline de grație, sub marile învelișuri ale acoperișului făcut din foi de metal, solzi de lemn sau snopi de paie.

Vedeam țărănci trezite cu noaptea-n cap, purtându-și costumele în nuanțe vesede, care îmbinau în mod delicios roșul, albul și verdele, respectând un gust exotic și oriental, ce unui spaniol îi amintea de coloritul veșmintelor maure. Treceau cu capul acoperit de un văl lung, asemănător celui arab, prins cu o curelușă sau cingătoare, iar unele se înfășurau în el, lăsându-și la vedere doar ochii vioi.

Plugarii se împraștiau, la rândul lor, și părea că pe câmpuri rățăceau albe stafii, din cauza hainelor de in, ce presărau cu puncte albicioase luncile și crângurile, ferme-cătoare prin nouțea lor. Sătenii purtau un soi de mantie albă ce se încheia ca o cămașă, lăsând poalele libere și picioarele neacoperite de la genunchi în jos, îndesate în încălțări strămte, și ele la fel de albe. Ceva din portul lor evoca veșmintele clasice.

Brazdele arăturilor creionau șesuri și dealuri cu linii mari care, nepăsătoare, urcau pe poalele unui deal și se

continuau pe celălalt versant, înghesuindu-se uneori pe culme, în grațioase coronițe. În semnele agrare se citea o scriitură dictată de mării moșieri.

Un trecător își vedea de drum: straița îi atârna de un băț, așezat pe umăr, în stil oriental; era îmbrăcat într-o etamină cenușie, care, pe sub haina scurtă se lățea în niște șalvari largi; pe cap purta un obiect aparte, o *căciulă*, adică un con de piele îmblănită, ce se asemăna cu bonetele frigienilor.

Căruțele erau trase de boi scăpați de greutatea jugului și ale căror grumazuri blânde erau prinse cu niște bârne de lemn, legate mai apoi de oiștea carului. În prezența unei invenții rurale atât de vechi se aprindea, în amintire, asfințitul privit dintre colinele Romei. Pe drumurile care duceau la castelele romane, vitele înjugate treceau exact ca în munții românești. O, mândrie deșartă a imperiilor! Roma nu va fi lăsat în urma ei decât oiștea unei căruțe!

Aceste tablouri se înșirau în mijlocul unei naturi neîntinate și idilice, plină de îmbietoare cotituri, de povârnișuri ierboase și de păduri de smarald, care, scutită fiind, în mare parte, de prezența omenească, avea, la fel ca marea, un aspect feciorelnic. Culturile rodnice aveau o prospețime de adolescent pe întinderea câmpiei tinere.

Cel din urmă episod al istoriei putea ocupa, fără îndoială, fâgașul căii ferate, prin prezența santinelor germane: dincolo de șanțuri stătea însă, înscrisă în pământ, moștenirea ei seculară. Nu degeaba traversam așezări ce se mândreau cu nume de o filiație romanică clară, precum Turnu Severin, *Turnul lui Sever*. Nu degeaba vesela viță de vie își înălța frunzele în podgorii, construind armonioase piramide de verdeață, printre prapurii din trestie, aidoma mlădițelor din Italia ce se dăruiesc cerului latin.

Ție, Românie, un călător necunoscut, sosit aici la ceas de suferință, îți dorește ca, într-o bună zi, când fi-vei în rândul popoarelor libere, să îți faci cunoscut spiritul, flacăra a acestui pământ, în care arde propriul tău sânge!

Într-una din stații, o față de la țară ce părea să întrupeze acest neam, s-a așezat pe cealaltă banchetă din vagon, de parcă ar fi răspuns unei chemări; era împodobită cu un costum fabulos. Corsajul îi era alb, cu marginile brodate în relief cu

auriu; lungul vâl, dintr-un voal fin, atârna de o parte și de alta a chipului său, iar din talie până la tălpi era înfășurată într-un brocart bătut în fir sclipitor. Ar fi putut trece drept o prințesă din povești de n-ar fi trădat-o asprimea mâinilor, cu care le cuprindea pe cele ale vecinului său, un domnișor grosolan, mare cocoș în sat, și care mergea să își cheltuiască bănuții în capitală, însoțit de fata brună pe care o răpise. Scena acestei escapade amoroase nu prezenta niciun interes pentru călătorii români, care o priveau cu indiferență pe care o arătau faptelor obișnuite. Abia sosit din austeră Spanie, aveam impresia, încă din tren, că respir pretutindeni efluvii de arome galante.

În răstimp, se făcea auzit și graiul locului. Cine cunoaște limbile romanice, surprinde pe buzele românilor sunete străine Occidentului. Româna, o stâncă în oceanul slav, este stropită cu sonorități exotice. Cu toate acestea, mai-mereu puteam auzi cuvântul *ascultă*, de parcă ne-am fi aflat în Catalonia. Și totuși, cel mai mult limba se aseamăna cu italiana. Reușeam să urmăresc, în frazele pe care le interpretam, nu fără oarecare osteneală, de parcă ar fi săltat din loc în loc printre relievele unui drum pietruit, cărarea unui sens. În ziare, locuțiunile întregi își lăsau înțelesul la vedere, de parcă ar fi fost scrise în provensală.

Pe fereastră vedeam cum peisajul părea a se aprinde. Malurile uscate și spațioase se încruciau și, prin ele, câte un firicel de apă se scurgea în albia goală, pe care soarele o umplea de o lumină orbitoare. Ținutul acesta e, fără îndoială, aidoma unui crepuscul sau unei toamne: e alcătuit din clipe intermediare. Vara, la miazăzi, căldura pârjolește. Asprimile se transformă, la căderea serii, în culori topite și în nuanțe delicioase. Toamna, la rândul ei, e un somptuos asfințit ce ține trei luni încheiate.

În timp ce pe sub picioarele noastre aluneca o întindere monotonă, intram în București. Capitala, fără Regi, era sub dominație germană. Dar oare ce soi de emisari oacheși ai Indistanului erau cei ce ne întâmpinau? Hoinărind prin mahalaua de la intrare, se amestecau negustori ambulanti, vânzători de dulciuri otomane, mulatri zdrențăroși, femei înfășurate în haine rupte: pe scurt, țigani, urmași ai unor străbuni robi.

Uriășe afișe nemțești străpungeau străzile cu săgeți groase. Peste tot, pe marile clădiri, cazărmi, spitale, închisori și cercuri militare, puteai citi: *Este interzis*. Astfel se înfățișa, desfigurată, chipul Bucureștilor, oraș ce ocupa un spațiu amplu și drept, în ale cărui măruntaie levantine fuseseră improvizate arhitecturile ambițioase ale veacului al XIX-lea.

La vremea când ne adânceam în inima orașului, intrând pe un bulevard lung și îngust, numit Calea Victoriei, după-amiaza trecuse de jumătate. După cum se putea vedea, poporul adora să hoinărească pe străzi. Trotuarele erau pline-ochi de o mare zâmbitoare și curtenitoare de oameni. Ofițeri și soldați germani pășeau cot la cot cu mulțimea. Magazinele, cafenelele, restaurantele afixau impunătoare nume teutone. Astfel, unul se chema: *La aurul Rinului*; altul, mai încolo: *La palatul Kaizerului*. Pretutindeni puteau fi văzute, îngrijite, ireproșabile, uniforme ale acestui distins popor european, rătăcit de majoritatea celorlalte. Prin spatele corpului de războinici, pătrundeau stoluri de porumbițe ale lui Venus, sosite de pe la Budapesta și Viena. Donjuanii luterani, băieți blonzi, păreau niște englezi cu maniere de automat. Tăiau după bunul lor plac această galantă frunză de laur a războiului.

Și nu era deloc de la sine înțeles de ce tineri îmbrăcați în uniforme de ofițeri ai armatei române împărțeau cu ei această recoltă amoroasă. Printre acești efebi se numărau câțiva foarte frumoși, ce păreau icoane de alcov demne de adorația curtezanelor.

Moda sărutării mâinii era atât de răspândită, încât peste tot vedeai mâini, sau încheieturi, dacă cele dintâi erau surprinse înmănușate, primind sărutări lungi și poficioase.

Toate trădau un rafinament fictiv ce mirosea a Occident falsificat. Oare naturalețea acelei seminiții pe care o apreciasem atât de mult în zona de câmpie, cu mult mai elegantă, în fapt, decât orașul, se va fi pierdut aici?

Strălucirea sahariană a peisajului obliga pleoapele să se aplece. Nu era de vină doar lumina diferită, ci însăși viața. Levantul reprezintă o altă latitudine umană.

Bucureștiul lăsa impresia unui istm între două mări: te credeați când în Occident, când în Orient. Nu exista, desigur, nicio moschee în cuprinsul lui. Simțeați însă sub tălpi un soi de

fundație părăsită, posacă, neglijată secole la rând, peste care, asemenea unui covor, se întindea o pojghiță aristocratică. La fiecare pas, devenea vizibil un temei ce trăda lipsa de cultură. Alături de o casă frumoasă, stătea o magherniță; pe lângă caleștile arogante treceau căruțele țărănești, ale căror patru tâblii rustice se zgâlțâiau în ritmul cailor hirsuți, fără hamuri și în marea lor majoritate orbi.

Între cerșetorul ce-ți dădea fiori sau servitorul aproape gol, parte a acelei umanități obtuze care se foia undeva jos de tot, și sfera noastră rafinată, se întindeau distanțe abisale. Nicicând în Apus extremele nu se află atât de departe una de cealaltă.

Primele nuanțe ale Bucureștilor erau de clarobscur.

De la bun început m-a copleșit stinghereala la care sunt predispușe firile mai sensibile. Trebuie că acest cătun bucureștean se născuse, cu secole în urmă, la marginea unor drumuri foarte frecventate, sau la o răscruce a acestora, care brăzdau câmpiile. Aproape de începuturile secolului al XVIII-lea, curtea principatului valah se mutase în acest târg ticsit de negustori. Pe la 1800, era încă un sat mocirlos și bolnav, strâns în jurul mlaștinii dătătoare de friguri a Cișmigiului. În urma ocupațiilor rusești, a mișcării de renaștere națională și, mai ales, în urma unirii principatelor din anul 1859², orașul se curățase, se înfrumusețase și se împodobise. Dar cine i-ar fi putut muta din loc fundațiile? Se născuse la șes, și acolo va rămâne. Bucureștiul nu are munți. Vă puteți da seama de dimensiunea dezastrului? Bucureștiul e un oraș pe care nimeni nu îl poate cuprinde, excepție făcând, poate, doar argonautul, care îl îmbrățișează cu privirea. Călătorul prin București rămâne orb în fața perspectivei. Nu are parte decât de privilegiștea imediată, de care se lovește la tot pasul.

În ciuda războiului, ieșeau în evidență, din plin, elemente aduse din Apus pe golașul sol levantin. Mi se părea că intru în contact cu o anume civilizație a trupului. Pe stradă treceau femei arătoase, iar dăre groase de parfum le urmau ca un vâl.

Dar oare lustrul acesta afectat al lemnăriei sculptate, al sticlăriei și al poleielii, pătrundea foarte adânc? În percepția mea, de sub urbanitatea corectă țâșnea nesupus, virginal,

reversul de rusticitate la care am făcut deja referire. În restaurant, de pildă, pe pardoseala din lemn lăcuit pășea o servitoare, înfășurată în pânză albă, desculță, iar tălpile ei goale erau la fel de scorțoase și de aspre ca cele pe care, din tren, le văzusem frecându-se de iarba câmpului.

Fusese construit un București arogant, bogat; un București nou-nouț, geamăn al neprevăzutei Americi. Însă, unitatea orașului era de negăsit. În Occidentul nostru, făuritor prin monarhie și Biserică, turnurile, căpeteniile ale unei așezări, fac de obicei un gest înălțător. În București, nu existau turnuri. Printre români, principele trebuie să fi fost sărac, iar Biserica – neputincioasă.

Orfan, deci, de un tată rege, orașul s-a extins după capriciile hazardului, fără ordine și fără armonie, fără planuri și fără orânduire; când pășește de-a lungul zidurilor sale, occidentalul se simte apăsător de lipsa agoriei și a templului, adică a pieptului și a capului poporului. La fel, neplăcerea de a călca pe caldarâmul denivelat, într-un decor decrepit, îi ucide dorința de a merge în întâmpinarea naturii ce îmbracă orașul la margini; natură, la rândul ei, uscată și copleșitoare, alcătuită din câmpuri monotone și golașe. Prin urmare, unica putere pură cu care omul are legătură în București, dar numai prin despicătura străzilor, este cerul, adesea încețoșat și prăfuit.

Poți căuta orișicât palatele din trecut, că nu le vei găsi. Iar templele, în loc să domine, se ascund pe la colțuri, fără să inspire vreo urmă de respect caselor fără număr care le înghesuie.

Farmecul orașului e dat de varietatea înfățișărilor pe care le oferă casele. Fiecare din ele, în stilul său, printr-un ornament deasupra porții, prin niște statuete aflate în câteva nișe, prin cariatidele unui balcon, prin mici coloane delicate, trădează un suflet cochet, ca cel al unei fete din capitală, care captivează cu unduirile sale și încearcă să rețină privirea trecătorului. Vechile case levantine, precum acestea, sunt ca florile pământului: violete prin modestia lor, garoafe albe și drepte în reculegerea lor. Te farmecă mult mai mult decât pietele și bulevardele unde marea urbe-copilă are fumuri de capitală, printre statui ce îi comemorează copilăria patriotică.

Ici și colo, câte o biserică ortodoxă oferă delicii privirilor. Unele au o deosebită distincție. Ca mărime, nu depășesc

dimensiunea unui schit. Văzându-le atât de mici și atât de frumoase, dar împinse într-un colț de imense grupuri de case, ce n-aș fi dat să fiu Hercule ca să pot deschide un cerc larg de respect în jurul acestor mici bijuterii desconsiderate.

În atriul unora se văd personaje din Evanghelie pictate în frescă, puse în valoare de o colonadă miniaturală; unele bisericuțe sunt mici și imaculate ca porumbeii; altele dreptunghiulare, vopsite într-un ocră deschis, iar aproape toate se încheie cu două turnulețe subțiri, prin care e absorbită lumina în boltă. Lipsite de clopote cum sunt, ar putea trece drept cufărașe de imagini. Alături de ele, preț de o clipă, re trăiești trecutul locului, cu sclipirile sale bizantine.

Capitala română e brăzdată de un pârâu îngust, emul al râului Manzanares din Madrid, pe nume Dâmbovița; de cealaltă parte a cursului său cu apă puțină dar dulce, cum se spune în popor, se întinde un cartier vechi, cu basilici valahe, doar ușor diferite de cele grecești, iar alături niște complicate curți interioare, în stilul Bosforului.

Răsăritul îți oferă emoții frumoase. Casele nu depășesc cu mult statura unui om. Prin reducerea proporțiilor, existența devine modestă și armonioasă. Elada nu a influențat în van aceste regiuni. Față de noi, Răsăritul e mai clasic și mai apropiat de vechii greci. Deși România a fost fondată de Roma, ea a fost educată de Bizanț. Se pare, de altminteri, că a moștenit mai multe de la educator decât de la părinte.

Însoțit de aceste gânduri, lăsăm în urmă centrul. Pe măsură ce înaintăm, locuințele se îndepărtau de vecinătatea zidurilor, răsărind în mijlocul unei livezi. În spatele gardurilor care se aliniau cu strada, casele albe își arătau chipul hazliu prin colonada și poarta lor pitică. Salutându-le, sub cerul orbitor, mă simțeam în Răsărit.

Cât de neprețuite sunt frunzișurile sub arșița de foc! Prin cartierele bucureștene a trecut totuși o mână miloasă, chiar dacă a împărțit verdeța cu picătura. Locuințelor, văduvite de umbrela unui copac, nu le lipsește în schimb evantaiul unui arbust. Cămine dragi înfipite în pământ, un suflet străin aflat în trecere vi se închină cu mai mult respect vouă decât Sodomei bulevardelor din centru, populate de idolătrii vițelului de aur!

Traversarea Căii Victoriei cere înțelegere cât cuprinde! Scena care se desfășura sub ochii mei era ciudată. Logica trebuia ignorată căci puteai crede că nu exista nicio unitate de sânge, ci doar câteva elemente, misterios de ostile, în sânul acestui neam, care găseau plăcere în nenorocire. Care era explicația? Nu zăreai niciunde, în prezența dușmanului invadator, chipurile severe pe care le întunecă o tragedie. Oare cei rămași în capitală nu se simțeau defel solidari cu exilații de la Iași? Nu aveau rude în armată? Se părea că nu. Citeai în priviri o indiferență sete de desfătări. Nimic nu părea să prezinte interes în afara urmărilor galante. Să nu fi pătruns în sânul poporului idealul național? Să fie patriotismul fruct doar al multor veacuri? Nu știu. Să mai fi dăinuit oare sciziunea ce-i împărțea pe politicieni când se hotărâse intrarea în război? Să fi fost oare vorba de un triumf germanofil? Nu am habar.

Înfățișarea plăcută a centrului îmi părea impudică. Părea să fie adevărat faptul că orașul își alungase elementele cinstite în capitala Moldovei, păstrând la vedere doar zațul viciat al depravaților incapabili de sacrificiu. Socoteam că la Iași voi respira o atmosferă morală mai pură.

Nemții care ocupau Bucureștii vor fi însemnat acele ore cu piatră albă³. Pe o terasă se vedea un ofițer pe care îl servea, cu solitudine, o fată frumoasă. Câteva case, unde erau găzduiți cei din Imperiu, organizau mai tot timpul reuniuni dansante. Ușuraticile se distrau; hotărât lucru, se dansa mai mult și mai bine; se bea așîșderea; se deschideau sticle de șampanie: nemții aveau mână largă.

Noaptea îmbogățea nuanțele. Restaurante inundate de bocete țigănești, teatre în aer liber, scăldate într-o strălucire electrică, cinematografe și săli de concerte te invitau să-i aduci sacrificii lui Bacchus și lui Venus. Comandamentul german se văzuse chiar obligat să închidă temporar mai multe localuri de plăceri căci orgia risca să compromită ordinea publică. După cum o spune chiar numele său, București rămânea orașul bucuriei.

Într-un teatru în aer liber al cărui nume, *Arena Păcii*, nu îl voi uita, se juca o piesă de varietăți din epocă, ce nu oferea nimic special, în afara faptului că din culise erau scoase coristele pentru a-și etala picioarele, după cum se obișnuia. Le